

NICOLAE CEAUȘESCU SE OPUNE MOSCOVEI (1968 – 1989). ÎNTRE MIT ȘI REALITATE

Mr. drd. PETRE OPRÎȘ

Înființarea Organizației Tratatului de la Varșovia la 14 mai 1955 a consfințit pentru autoritățile de la București includerea României într-o alianță politico – militară condusă de o superputere, Uniunea Sovietică. Unul dintre motivele principale care au determinat crearea acelei organizații a fost aderarea Republicii Federale Germania la Organizația Tratatului Atlanticului de Nord și la Uniunea Europei Occidentale.

Participarea României la activitățile Organizației Tratatului de la Varșovia (O.T.V.) s-a dovedit dificilă în condițiile în care interesele statului român nu coincideau în unele privințe cu cele ale URSS. Autoritățile de la București au încercat să-și apere interesele naționale din interiorul organizației politico – militare create de sovietici și, la un moment dat, la începutul anilor '60, au adoptat o schimbare sensibilă în politica externă, acționând deschis în favoarea recunoașterii juridice internaționale a echivalenței între Tratatul Atlanticului de Nord și cel de la Varșovia. Pentru diplomația românească, o asemenea acțiune crea posibilitatea concretizării concepției liderului sovietic Nikita Hrușciiov privind desființarea concomitentă a celor două organizații militare, care conducea implicit la denunțarea imediată de către guvernul de la București a Tratatului de la Varșovia.¹

Se pare că, cel puțin în primii săi ani, Organizația Tratatului de la Varșovia a contat mai mult ca o monedă de schimb în discuțiile diplomatice cu Occidentul decât ca o alianță politico-militară în adevăratul sens al cuvântului. Ulterior, diplomația românească a preluat concepția lui Nikita Hrușciiov, pentru ca apoi, în anii '80, în mijloacele de informare în masă românești să se prezinte „concepția originală a tovarășului Nicolae Ceaușescu” privind desființarea concomitentă a N.A.T.O. și a O.T.V.²

Autoritățile române nu s-au pronunțat vreodată public pentru ieșirea României din Organizația Tratatului de la Varșovia. Nici măcar evenimentele petrecute în august 1968 în Cehoslovacia nu i-au determinat pe Nicolae Ceaușescu și generalii Armatei Române să-și exprime în mod deschis dorința de a denunța în mod unilateral tratatul semnat în capitala Poloniei în anul 1955. La București s-a considerat că pregătirea militară realizată în comun în cadrul Organizației Tratatului de la Varșovia trebuie continuată, însă autoritățile române au încercat să impună anumite limite. Astfel, reprezentanții României au propus în mai multe rânduri partenerilor din cadrul alianței din care făceau parte să fie

¹ Liderul sovietic Nikita Sergheevici Hrușciiov a propus pentru prima dată, în cadrul Conferinței de la Geneva din iulie 1955, desființarea concomitentă a celor două organizații militare, N.A.T.O. respectiv O.T.V., la doar două luni de la înființarea Organizației Tratatului de la Varșovia. Pentru detalii, vezi: *Dicționar politic*, coordonator: B.N. Ponomarev, Editura Politică, București, 1959, p.677-678.

² Ca o consecință, ne putem întreba dacă nu cumva diplomația românească a fost dirijată în mod premeditat în perioada anilor '60 – '80, direct și/sau indirect, de către cea sovietică pentru promovarea echivalării celor două blocuri politico-militare apărute pe continentul european în 1949, respectiv 1955. S-ar putea ca eșecul planului propus de Nikita Hrușciiov la Geneva în iulie 1955 și în anii care au urmat să-i fi determinat pe diplomații sovietici să apeleze la un subterfugiu politico-diplomatic: promovarea de către unul sau mai multe state-satelit europene „rebele” din sfera de influență sovietică a ideii echivalenței N.A.T.O. – O.T.V. Diplomația Kremlinului trecea în umbră și, în același timp, se afirmau țările-pion pentru a menține constantă presiunea propagandistică asupra Occidentului.

reglementate problemele legate de tranzitarea ori survolarea teritoriului național de către trupele aparținând statelor aliate prin acte normative cu caracter internațional.

De asemenea, românii au înaintat propuneri pentru încheierea unor convenții bi și multilaterale prin care să se stabilească modalitatea de participare a armatelor naționale la aplicații militare comune în alte țări ale Organizației Tratatului de la Varșovia.

Încercările autorităților de la București de a impune anumite limite partenerilor din cadrul Organizației Tratatului de la Varșovia s-au materializat destul de rapid după invadarea Cehoslovaciei de către armatele a cinci state membre ale Organizației Tratatului de la Varșovia – URSS, R.P. Polonă, R.D. Germană, R.P. Ungară, R.P. Bulgară (operațiunea „SUMAVA”).

Pornind de la evenimentele petrecute în Cehoslovacia în noaptea de 20 spre 21 august 1968, grupul conducător al partidului a adoptat la 11 septembrie 1968, în cadrul unei ședințe a Prezidiului Permanent al C.C. al P.C.R., o serie de hotărâri politice și militare cardinale pentru ca o operațiune militară de genul „SUMAVA” („Vuietul”) să nu aibă loc și în România. În documentele din epocă s-a consemnat faptul că la 11 septembrie 1968 au fost aprobate „propunerile cu privire la unele măsuri pentru îmbunătățirea repartizării și structurii unităților și efectivelor forțelor armate ale R.S. România”³.

Participanții la acea reuniune – Nicolae Ceaușescu, Ion Gheorghe Maurer, Gheorghe Apostol, Alexandru Bîrlădeanu, Emil Bodnăraș, Chivu Stoica, Paul Niculescu-Mizil, Virgil Trofin, Ilie Verdeț, Vasile Patilineț, generalul Ion Ioniță, ministru al Forțelor Armate, generalul Ion Gheorghe, șef al Marelui Stat Major, și locțiitorul său, generalul Gheorghe Logofătu – au hotărât cu același prilej să fie făcută și o modificare de substanță a proiectului românesc de Statut al Comandamentului Forțelor Armate Unite (C.F.A.U.) ale statelor participante la Tratatul de la Varșovia, care fusese deja aprobat în ședința din 10 iunie 1968 a Consiliului Apărării al R.S. România. Astfel, s-a stabilit faptul că „*dislocarea unor trupe ale statelor participante la Tratatul de la Varșovia destinate a acționa în comun, pe teritoriul unuia din statele participante la Tratat se stabilește numai de comun acord de către toate statele participante la Tratatul de la Varșovia. Dislocarea acestor trupe se poate face numai la cererea, respectiv cu acordul organelor constituționale competente ale statului pe teritoriul căruia urmează a se face dislocarea lor. Condițiile de dislocare, staționare și de orice fel de activitate a trupelor statelor participante la Tratatul de la Varșovia pe teritoriul unui alt stat participant la Tratat, în diferite situații, se reglementează în prealabil, iar pentru război încă din timp de pace, prin acorduri bilaterale între statele respective, aprobate de organele constituționale competente (subl.n.)*”⁴.

Este evident faptul că o asemenea completare la proiectul românesc de statut al C.F.A.U. a fost redactată de autoritățile de la București în așa fel încât să se prevină și să se descurajeze orice încercare de invadare a României de către „armatele prietene” din cadrul Organizației Tratatului de la Varșovia.

Hotărârile adoptate la 11 septembrie 1968 sunt importante pentru că demonstrează decizia unanimă a participanților la reuniune de a se opune în mod inteligent unei posibile

³ Arhivele Naționale Istorice Centrale, fond Comitetul Central al Partidului Comunist Român – Cancelarie (în continuare: A.N.I.C., fond CC al PCR – Cancelarie), dosar 149/1968, f. 3.

⁴ Ibidem.

invazii, utilizând toate mijloacele politice, diplomatice și juridice pe care le permiteau tocmai prevederile Tratatului de la Varșovia, creația Moscovei. Totodată, se poate observa că ideea principală pentru care au fost promovate modificările la proiectul românesc de Statut al Comandamentului Forțelor Armate Unite a apărut într-o formă completă patru ani mai târziu, în cadrul *Legii nr. 14/1972 privind organizarea apărării naționale a Republicii Socialiste România*.⁵

În conformitate cu deciziile adoptate la 11 septembrie 1968, trupele Armatei Române nu au mai participat la aplicațiile desfășurate pe teritoriul altor state și conduse de Statul Major al Comandamentului Forțelor Armate Unite.⁶ România a fost reprezentată la asemenea manevre militare numai de către generali și ofițeri români care acționau în cadrul unor comandamente și state majore restrânse, distincte din punct de vedere național, iar situațiile strategice și operativ-tactice create de conducătorii aplicațiilor erau operate de către participanții români numai pe hărți.

În același timp, autoritățile de la București nu au mai permis desfășurarea în România a unor exerciții militare comune la care să participe trupe ale altor state. Armatele din cadrul Organizației Tratatului de la Varșovia care au participat, începând din anul 1969, la aplicații pe teritoriul României au fost prezente numai cu comandamente și state majore, toate situațiile tactice rezolvându-se exclusiv pe hartă.

Problemele legate de deciziile adoptate la 11 septembrie 1968 nu au întârziat să apară. În cursul anului 1969 urma să se desfășoare în România o mare aplicație de comandament și stat major, cu trupe românești și străine, însă aceasta a fost amânată până în primăvara anului 1970. Pentru lămurirea situației create, o delegație condusă de șeful Marelui Stat Major român, generalul-colonel Ion Gheorghe, a efectuat o vizită la Moscova (3 – 4 martie 1970).

În cursul întrevederilor pe care le-a avut cu mareșalul I.I. Iakubovski, Comandantul Suprem al Forțelor Armate Unite și cu generalul S.M. Ștemenko, șeful de Stat Major al C.F.A.U., generalul român a reiterat poziția exprimată de guvernul de la București privind necesitatea încheierii unor convenții internaționale înainte de desfășurarea aplicației cu trupe pe teritoriul României, convenții care să reglementeze din punct de vedere juridic intrarea în România a trupelor celorlalte armate ale Organizației Tratatului de la Varșovia.

⁵ În legea respectivă se specifica în termeni categorici: „Este interzisă acceptarea sau recunoașterea vreunei acțiuni a unui stat străin sau a oricărei situații – indiferent de natura sa, inclusiv capitularea generală, ocuparea teritoriului național – care în timp de pace sau de război ar aduce vreo atingere suveranității, independenței naționale și integrității teritoriale a Republicii Socialiste România sau care ar slăbi în orice fel capacitatea sa de apărare. Orice asemenea act de acceptare sau recunoaștere este nul și neavenit, ca fiind contrar orânduirii de stat și intereselor supreme ale națiunii noastre socialiste (subl.n.)”. Vezi: *Legea nr. 14/1972 privind organizarea apărării naționale a Republicii Socialiste România*, 1973, p. 5.

Prin includerea formulării „acțiuni a unui stat străin” se stabileau posibili agresori, iar aceștia puteau fi, în condițiile legii, atât statele membre NATO, cât și „țările prietene” din cadrul Organizației Tratatului de la Varșovia. Totodată, cu propoziția „Orice asemenea act de acceptare sau recunoaștere este nul și neavenit [...]” se încerca să se prevină repetarea situației din august 1968, din Cehoslovacia, când Alexander Dubcek și Lubomir Svoboda au fost forțați de către sovietici să semneze o serie de documente prin care, practic, se renunța la orice formă de rezistență organizată la nivel de stat în fața trupelor invadatoare.

⁶ Printre ultimele aplicații militare de cooperare la care au participat trupele române pe teritoriul altor state, sub conducerea Statului Major al Comandamentului Forțelor Armate Unite, se numără și cea desfășurată în perioada 26 octombrie – 3 noiembrie 1966 pe teritoriile URSS, României și Bulgariei. Pentru detalii, vezi: Petre Opriș, *Din culisele aplicației de cooperare desfășurată de trupe ale Organizației Tratatului de la Varșovia pe teritoriile URSS, R.S. România și R.P. Bulgaria (26 octombrie – 3 noiembrie 1966)*, în „Anuarul Muzeului Marinei Române 2001”, tom IV, Editura Companiei Naționale Administrația Porturilor Maritime Constanța S.A., Constanța, 2002, p. 319-324.

După întoarcerea de la Moscova a membrilor delegației, generalul-colonel Ion Ioniță, ministrul Forțelor Armate, le-a comunicat în scris atât lui Nicolae Ceaușescu, cât și lui Ion Gheorghe Maurer punctul de vedere al Moscovei: „[...] *Mareșalul Iakubovski I.I. și generalul de armată Ștemenko S.M. au afirmat că noi, sub diferite pretexte, nu vrem ca pe teritoriul țării noastre să se desfășoare aplicații la care să participe și trupe din alte armate; dacă în anul 1969 au înțeles motivele pentru care nu s-a putut executa aplicația comună prevăzută, acum consideră ca premeditată condiționarea executării ei de încheierea unei convenții, pentru ca astfel aplicația să nu aibă loc (subl.n.)*”⁷.

De asemenea, generalul-colonel Ion Ioniță a relatat menționat în raportul său propunerea făcută de liderii militari sovietici: „[...] în locul înscrierii în convenții, *datele referitoare la participarea la aplicație a comandamentelor din armatele URSS și R.P. Bulgaria pe teritoriul țării noastre să se treacă fie pe harta cu concepția aplicației, fie ca o anexă separată la concepție, așa cum este practica lor în relațiile cu celelalte armate ale statelor participante la Tratatul de la Varșovia (subl.n.)*”⁸. Conducătorii militari sovietici susțineau că propunerea lor era rezonabilă din moment ce „aplicația nici măcar nu se efectuează cu trupe, întrucât din partea armatei sovietice participă numai o grupă operativă a unui comandament de divizie, formată din 30 – 40 de ofițeri, iar comandamentul mării unității din armata bulgară intră pe teritoriul R.S. România doar 3 – 4 km”⁹.

În conformitate cu soluția propusă, Kremlinul considera că era suficient ca șeful Marelui Stat Major român și șeful Statului Major al C.F.A.U. să semneze documentele aplicației, urmând ca guvernul român să le aprobe potrivit prevederilor constituționale ale României.

În cadrul discuțiilor pe care le-a avut la Moscova cu liderii militari ai O.T.V., generalului Ion Gheorghe i s-a mai reproșat faptul că armata română refuza să participe la aplicațiile ce urmau să aibă loc în Ungaria (iulie 1970) și Republica Democrată Germană (septembrie 1970). Cu toate că era supus unei presiuni psihologice deosebite, șeful Marelui Stat Major român a reamintit interlocutorilor săi punctele de vedere românești: „[...] *fără încheierea convenției între guverne nu poate avea loc nici un fel de aplicație comună pe teritoriul țării noastre [...] noi ne îndeplinim obligațiile pe care ni le asumăm, inclusiv cele din planul cu activitățile comune, iar în unele cazuri și solicitările făcute în afara planului (subl.n.)*”¹⁰.

Poziția exprimată de generalul Ion Gheorghe în cursul vizitei sale la Moscova (3 – 4 martie 1970) a fost reconfirmată la 10 martie 1970. În acea zi, șeful Marelui Stat Major român a trimis o telegramă mareșalului I. I. Iakubovski prin care îl anunța că autoritățile de la București susțineau în continuare ideea necesității încheierii unor convenții internaționale care să reglementeze din punct de vedere juridic intrarea în România a trupelor celorlalte armate ale Organizației Tratatului de la Varșovia pentru executarea de exerciții militare comune.

În consecință, aplicația militară comună care trebuia să se desfășoare pe teritoriul României în primăvara anului 1970 a fost contramandată.

⁷ Arhivele Militare Române, fond V/2, vol. 3, dosar 15/f.n., f. 82.

⁸ Ibidem.

⁹ Ibidem.

¹⁰ Ibidem, f. 84.

Reluarea cooperării armatei române cu celelalte armate ale state membre ale Organizației Tratatului de la Varșovia în privința exercițiilor militare comune s-a produs în toamna anului 1970. Hotărârea respectivă a aparținut Prezidiului Permanent al C.C. al P.C.R., iar mesagerul acelei decizii a fost generalul Ion Ioniță, care a anunțat în cursul vizitei sale în R.D.G. faptul că „Republica Socialistă România va participa la aplicațiile militare ale țărilor Tratatului de la Varșovia, care vor avea loc pe teritoriul Republicii Democrate Germane, nu cu trupe, ci cu un comandament de stat major de regiment sau divizie dotat cu mijloace de transmisiuni corespunzătoare”¹¹.

Ulterior, în luna martie 1971 a avut loc pe teritoriul României un joc de război pe hartă, de front, pe două eșaloane, condus de generalul-colonel Ion Ioniță, ministrul Forțelor Armate. La acesta au participat câte o grupă operativă românească din comandamentele Frontului¹², Armatei, Apărării Antiaeriene a Teritoriului și Marinei Militare, o grupă operativă sovietică dintr-un comandament de armată și una bulgară.¹³

Tot în cursul anului 1971 au avut loc trageri de luptă ale trupelor de rachete, rachete antiaeriene și ale piloților aviației de vânătoare românești în poligoanele din Uniunea Sovietică, precum și acțiuni de recunoaștere a aerodromurilor din Ungaria, URSS și Bulgaria.¹⁴ Toate aceste operațiuni au fost repetate în anii următori de către militarii români.¹⁵

Relațiile dintre Ministerul Apărării Naționale al României și cel al URSS tindeau să se normalizeze după momentul „Martie 1970”, însă acestea nu au mai atins nivelul de cooperare din perioada 1955 – 1968 datorită poziției ferme exprimate de partea română în privința încheierii unei convenții internaționale care să reglementeze problema tranzitării, staționării sau dislocării temporare a trupelor străine pe teritoriul României. Opinia exprimată de Nicolae Ceaușescu la 25 august 1973, în timpul unei ședințe a Prezidiului Permanent al Comitetului Central al Partidului Comunist Român, este elocventă în acest sens: „*Să le spunem (sovieticilor – n.n.) că suntem ocupați; să facem mai multe aplicații pe hartă. În general, să nu facem asemenea aplicații decât pe hartă, pentru că dacă facem cu trupe, numai rezerva de comandament, de pildă la transmisiuni, numai rezerva de comandament înseamnă o brigadă. În general, să ne mai uităm la toate aceste acțiuni. Sigur, să nu refuzăm categoric, ci să le spunem într-o formă prietenească cum am dori noi (subl.n.)*”¹⁶.

În opinia noastră, autoritățile române au încercat din anul 1968 să supraliciteze propagandistic opoziția lor în cadrul Organizației Tratatului de la Varșovia cu scopul de a obține o poziție pe plan internațional care să le permită un acces mai ușor la creditele și tehnologia de vârf din Europa Occidentală și America de Nord. Tensiunile existente între Moscova și București nu au fost atât de puternice încât să se întrerupă zborurile repetate realizate de avioane militare sovietice deasupra României în anii 1972 – 1974 (2 – 4 survolări pe lună), efectuate cu permisiunea autorităților de la București, cu scopul de „a continua cercetarea din aer a mijloacelor radiotehnice ale țărilor capitaliste vecine cu

¹¹ A.N.I.C. fond CC al PCR – Cancelarie, dosar 89/1970, f. 3.

¹² Eșalonul de comandă și conducere operativ – strategică în cadrul O.T.V. imediat superior Armatei era Frontul, constituit din mai multe Armate.

¹³ A.N.I.C. fond CC al PCR – Cancelarie, dosar 8/1971, f. 87.

¹⁴ Ibidem, f. 88.

¹⁵ Ibidem, dosar 102/1972, f. 60.

¹⁶ Ibidem, dosar 136/1973, f. 5.

țările socialiste”¹⁷. Aparatele respective au efectuat zboruri în perioada respectivă „fără a se apropia – pe timpul survolărilor – la distanțe mai mici de 60 – 70 km față de frontiera de stat a Republicii Socialiste România cu Republica Socialistă Federativă Iugoslavia”¹⁸.

Asemenea acțiuni strict secrete pot pune sub semnul întrebării conceptul de „Maverick”¹⁹ creat de propagandiștii regimului comunist din moment ce Nicolae Ceaușescu a acceptat ca aparate de zbor militare aparținând unui alt stat să intre în mod repetat în spațiul aerian al României pentru a desfășura acțiuni de cercetare radiotehnică/spionaj electronic împotriva țărilor capitaliste vecine cu R.S.F. Iugoslavia. În aceste condiții, afirmațiile unor foști generali ai armatei române referitoare la interzicerea de către autoritățile de la București, începând din anul 1968, a survolărilor efectuate de aeronave militare străine deasupra României pot fi amendate.²⁰

În aceeași ordine de idei, există o mărturie a fostului ministru român al Apărării, generalul Constantin Olteanu, referitoare la avioanele care au transportat un batalion de parașutiști militari din Polonia în Bulgaria în anul 1982. Acesta a afirmat că autoritățile de la Varșovia i-au înaintat o solicitare în acest sens, iar dânsul l-a informat la rândul său pe Nicolae Ceaușescu despre cererea polonezilor. Liderul de atunci al României a aprobat cererea respectivă și, în consecință, batalionul polonez a fost transportat pe calea aerului survolându-se România, a ajuns în Bulgaria și a participat la aplicația „SCUT – 82”²¹.

Analizând faptele relatate, se poate observa modul cel puțin bizar în care se luau decizii de o asemenea importanță de către Nicolae Ceaușescu. Respectarea legislației interne era invocată frecvent de către autoritățile de la București în discuțiile pe care le purtau în permanență cu politicienii și diplomații statelor membre ale Organizației Tratatului de la Varșovia, însă cele două exemple relatate demonstrează tocmai contrariul. Pe de-o parte, în discursurile demagogice adresate poporului român și străinătății se vorbea despre „deplina suveranitate și independență a României”, iar pe de altă parte teritoriul României era survolat în mod repetat de către avioane militare străine fără să existe o bază juridică în acest sens.

Manevrele militare la nivel operativ-strategic organizate de către Comandamentul Forțelor Armate Unite ale statelor participante la Tratatul de la Varșovia au demonstrat faptul că sovieticii aveau capacitatea de a purta un război de amploare în Europa utilizând cele mai moderne arme și mijloace de lovire a inamicului. Totodată, s-au putut observa diferențele mari dintre Armata Roșie și armatele celorlalte state membre Organizației Tratatului de la Varșovia în privința echipării și folosirii armamentului de ultimă generație în cadrul aplicațiilor comune.

Fiind conștient de faptul că alocarea de noi resurse economice și financiare pentru dezvoltarea Armatei Române periclita ritmul de dezvoltare industrială al României,

¹⁷ Ibidem, dosar 2/1973, f. 27; dosar 1/1974, f. 164.

¹⁸ Ibidem.

¹⁹ Conceptul de „Maverick” a fost utilizat pentru prima dată în anii '60 de către cercurile politice și jurnalistice occidentale pentru a defini în mod metaforic atitudinea de frondă a lui Nicolae Ceaușescu față de sovietici. „Maverick” (lb. engleză) = un solitar nonconformist.

²⁰ Constantin Olteanu, *România – o voce distinctă în Tratatul de la Varșovia: memorii 1980 – 1985*, Editura ALDO, București, 1999, p. 36. Fostul ministru al Apărării afirmă în volumul său, printre altele: „Începând tot din anul 1968, România nu a mai permis nici tranzitarea teritoriului său de către trupe aparținând altor state, având sau nu armament asupra lor, ori survolarea teritoriului său de către aeronave militare străine. Evident, această poziție a fost criticată, și s-a insistat să revenim asupra ei (subl.n.)”.

²¹ *Ibidem*, p. 134 – 135; 138.

Nicolae Ceaușescu s-a opus cererilor repetate ale Moscovei, de menținere a ritmului sovietic de modernizare a armamentului din dotarea marilor unități militare românești și de participare a trupelor române la programele comune de pregătire ale Organizației Tratatului de la Varșovia desfășurate în diferite state membre ale alianței.²²

În paralel cu măsurile luate în anumite limite pentru modernizarea tehnicii de luptă și a armamentului din dotarea Armatei Române, Nicolae Ceaușescu a apelat la o serie de specialiști militari și civili pentru punerea la punct a unei doctrine militare originale și a unui cadru legislativ adecvat, care să-i permită menținerea statului român în Organizația Tratatului de la Varșovia, concomitent cu păstrarea puterii sale politice în România. Ca o consecință a acelor măsuri, specialiștii români la care s-a făcut apel au elaborat *Legea nr. 14/1972 privind organizarea apărării naționale a Republicii Socialiste România* și conceptul de război de apărare a patriei dus de către întregul popor.

Potrivit caracterizării realizate de generalul-locotenent Gheorghe Logofătu în anul 1987, conceptul respectiv reprezenta „opțiunea strategică fundamentală a doctrinei militare a României socialiste și exprimă în mod sintetic tipul de război pe care-l va purta statul nostru pentru respingerea oricărei agresiuni armate care s-ar declanșa împotriva sa, esența social-politică, trăsăturile și concepția strategică de ducere a acestuia”²³.

Pentru a înțelege ce tip de război urma să poarte România, au fost stabilite atât scopul politico-strategic, cât și obiectivul strategic al acestuia.²⁴ Nicolae Ceaușescu afirma la 17 decembrie 1985, în cadrul Convocării – bilanț a activului de bază, de comandă și de partid din armată, că „un viitor război va fi pentru România un război de apărare a cuceririlor revoluționare, împotriva oricărei agresiuni, pentru apărarea integrității și independenței țării și la el va participa nemijlocit întregul popor!”²⁵.

Numai că în acest fel, Nicolae Ceaușescu demonstra că nu mai acceptă doctrinele militare sovietice, care stabileau fără echivoc faptul că Organizația Tratatului de la Varșovia urma să desfășoare acțiuni de luptă pe teritoriul statelor NATO.

În același timp, liderul politic de la București pune sub semnul întrebării întreaga concepție privind participarea cu trupe a armatelor din cadrul Organizației Tratatului de la Varșovia la manevre militare comune desfășurate în toate țările membre ale O.T.V. Dacă s-ar fi acceptat doctrina românească la nivelul întregii alianțe, caracterul ofensiv al aplicațiilor O.T.V. s-ar fi transformat într-unul preponderent defensiv și, implicit, necesitatea deplasării de trupe străine pe teritoriul altor state pentru desfășurarea de exercițiilor militare comune ar fi scăzut semnificativ.

În asemenea condiții, rolul conducător al Moscovei în cadrul alianței era acceptat și, în același timp, contestat de români cu ajutorul doctrinei militare naționale.²⁶ Pe de-o parte, ministrul Apărării Naționale, generalul-colonel Constantin Olteanu, considera că

²² Pentru detalii, vezi: Petre Opriș, *Mai 1989. Stoparea procesului de modernizare a tehnicii militare românești*, în „Omagiu istoricului Florin Constantiniu”, Editura PALLAS, Focșani, 2003, p. 805 – 824.

²³ Gl.lt. Gheorghe Logofătu, *Aspecte strategice ale războiului popular de apărare*, în „Studii de strategie militară”, coordonator: gl.lt. Nicolae Eftimescu, Editura Militară, București, 1987, p.101.

²⁴ „Obiectivul nostru strategic – afirma Nicolae Ceaușescu – este apărarea patriei și nu ne propunem să ieșim în afara granițelor, deci nu avem altă strategie decât să asigurăm ca pământul românesc să nu fie victima vreunei agresiuni imperialiste, a politicii de forță”. Vezi: Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 13, Editura Politică, București, 1977, p. 452.

²⁵ Nicolae Ceaușescu, *Cuvântare la convocarea – bilanț a activului de bază, de comandă și de partid din armată*, 17 decembrie 1985, Editura Politică, București, 1986, p. 10.

²⁶ Primele semne în acest sens au apărut în cursul consfătuirii șefilor marilor state majore ai armatelor țărilor din O.T.V., care a avut loc la Moscova în perioada 4 – 9 februarie 1966.

„un război de apărare a patriei nu mai poate fi conceput ca o confruntare cu un inamic izolat, ci trebuie avută în vedere și o confruntare cu o grupare de state (NATO – n.n.)”²⁷. Pe de altă parte, Nicolae Ceaușescu declara că „[...] nu ne propunem să acționăm, în general, pe teritoriul altor țări. Armata noastră, țara noastră nu au în nici un fel concepția de a acționa împotriva altor popoare. Deci, lupta va trebui s-o ducem pentru apărarea patriei noastre. Numai în condițiile urmării adversarului va trebui să trecem granița pentru a apăra patria, și numai în condițiile realizării – desigur – a obligațiilor în cadrul alianței noastre, dar tot în condițiile respingerii unei agresiuni imperialiste”²⁸.

Cu alte cuvinte, alianța creată de Moscova în mai 1955 trebuia să-și continue existența dacă NATO nu se desființa, însă conducerea politică de la București refuza să participe la un eventual „război preventiv” declanșat de la Moscova împotriva NATO chiar dacă România era stat membru al Organizației Tratatului de la Varșovia.

Astfel, orice doctrină sovietică de tip Sokolovski²⁹ devenea istorie pentru armata română în momentul în care Bucureștiul aplica o doctrină națională și Moscova nu își schimba în mod fundamental concepția de ducere a unui război împotriva statelor membre NATO.

Totodată, prin adoptarea *Legii nr. 14/1972 privind organizarea apărării naționale a Republicii Socialiste România* și a conceptului de război de apărare a patriei dus de către întregul popor³⁰, Moscova a fost privată de posibilitatea de a o comanda Armata Română prin intermediul Comandantului Suprem al Forțelor Armate Unite. Nicolae Ceaușescu a avut o atitudine fermă în această privință încă din august 1968 și a ales modelul folosit de Stalin în al doilea război mondial pentru conducerea forțelor sale armate. O declarație a liderului de la București lasă să se întrevadă faptul că încă din anul 1969 acesta se pregătea să își subordoneze complet Armata Română cu ajutorul

²⁷ Constantin Olteanu, *Considerații asupra coalițiilor politico-militare în lumina doctrinei militare naționale*, Editura Militară, București, 1985, p. 20.

²⁸ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 25, Editura Politică, București, 1984, p. 342.

²⁹ La începutul anilor '60, mareșalul sovietic V.D. Sokolovski a definit împreună cu un grup de teoreticieni tipul de acțiune strategică la care urma să apeleze Armata Roșie în cazul declanșării unui conflict militar. Acesta a promovat ofensiva strategică ca unic mod de acțiune pentru armata URSS. Ofensiva urma să fie declanșată chiar de la începutul conflagrației pentru a evita posibilele distrugerii care rezultau în urma desfășurării operațiunilor militare pe propriul teritoriu (incluzând în arealul respectiv și teritoriile statelor aliate Uniunii Sovietice, membre ale Organizației Tratatului de la Varșovia). În același timp, mareșalul V.D. Sokolovski se pronunța împotriva desfășurării de acțiuni strategice defensive în următorii termeni: „Armata sovietică trebuie să studieze apărarea, să știe să o aplice pentru a stăpâni toate formele de acțiuni militare. Avem însă în vedere apărarea pe scară operativă și tactică. În ceea ce privește apărarea strategică și strategia defensivă, acestea trebuie respinse cu hotărâre, ca fiind deosebit de periculoase pentru țară”. Vezi: *Strategia militară*, coordonator: mareșal V.D. Sokolovski, Editura Militară, București, 1972, p. 353.

Totodată, mareșalul sovietic a precizat și noile mijloace pe care urma să le folosească Armata Roșie pentru îndeplinirea obiectivelor strategiei militare sovietice: „Acum rolul principal va reveni trupelor de rachete cu destinație strategică, aviației cu acțiune îndepărtată și submarinelor înzestrate cu rachete, care vor folosi toate arma nucleară, bineînțeles, dacă Uniunea Sovietică va fi silită să recurgă la această armă. Or, este greu să califici loviturile date de trupele de rachete ca fiind acțiuni ofensive sau de apărare. Acțiunile trupelor de rachete vor avea întotdeauna un caracter decisiv și în nici un caz de apărare, indiferent dacă pe frontul terestru trupele atacă sau se apără”. Vezi: *Strategia militară*, coordonator: mareșal V.D. Sokolovski, Editura Militară, București, 1972, p. 354.

³⁰ Generalul-locotenent Gheorghe Logofătu considera că războiul de apărare a patriei dus de întregul popor reprezintă „riposta hotărâtă militară, economică, politică, ideologică, diplomatică și de altă natură dată oricărui agresor care ar atenta la independența, suveranitatea și integritatea teritorială a Republicii Socialiste România, în care vor fi angajate, într-un efort unitar, toate resursele umane, materiale și spirituale ale țării până la obținerea victoriei”. Vezi: Gl.lt. Gheorghe Logofătu, *op. cit.*, p. 103.

Partidului – stat, pe care îl avea sub un control din ce în ce mai strict.³¹ Acela a fost, probabil, momentul în care tipul de politică propus de Ceaușescu s-a conturat în mod evident ca o soluție salvatoare pentru poporul român, în condițiile amplificării presiunilor politice, economice și militare ale Moscovei asupra regimului de la București după intervenția armată a cinci state membre ale Organizației Tratatului de la Varșovia în Cehoslovacia.

Atitudinea „neprietenească” a liderului român – școlit în limbile română și rusă în închisori și în lagărul de la Târgu Jiu și educat intensiv de către sovietici la începutul anilor '50 – a creat mari probleme liderilor politici și militari de la Kremlin, așa că presiunea sovietică exercitată asupra lui autorităților de la București după 21 august 1968 a fost pe deplin justificată din punctul de vedere al Moscovei. Uniunea Sovietică nu avea de gând să tolereze atitudinea de frondă a „fiului risipitor”, însă este posibil ca tocmai încercările Kremlinului de a-l readuce pe acesta pe „calea cea bună” să fi determinat dezvoltarea stalinismului de tip Ceaușescu în România.

Pe de altă parte, se poate observa faptul că atitudinea pe care a avut-o Nicolae Ceaușescu față de liderii politici și militari sovietici nu a vizat în nici un moment o contestare a principiilor ideologiei comuniste, a sistemului politic, economic și social de valori comune pentru ambele state, URSS și Republica Socialistă România.

Presiunile externe sovietice și scăderea treptată, dar evidentă a performanțelor economiei românești la începutul anilor '80 au condus la o amplificare necontrolată a cultului personalității în România. Momentul de apogeu al aceluși cult l-a constituit, în opinia noastră, Congresul al XIV-lea al Partidului Comunist Român, când Nicolae Ceaușescu a fost „reales” în funcția de secretar general al partidului. În timp ce în celelalte state membre ale Organizației Tratatului de la Varșovia aveau loc schimbări politice fundamentale, activiștii P.C.R. îl gratulau pe conducătorul României în noiembrie 1989 cu „un omagiu de aleasă prețuire și cinstire a celui mai iubit fiu al poporului”.

Dispariția violentă a lui Nicolae Ceaușescu de pe scena politică românească nu a condus și la o modificare a sistemului de securitate națională al României. Menținerea statului român în cadrul Organizației Tratatului de la Varșovia după evenimentele din decembrie 1989 a impus păstrarea de către noile autorități de la București a sistemului comunist de securitate națională.

Organizația Tratatului de la Varșovia și-a încetat însă activitatea/existența la 1 iulie 1991.³² În consecință, și sistemul de securitate națională a României creat pe timpul lui Gheorghe Gheorghiu – Dej, dezvoltat la ordinul lui Nicolae Ceaușescu și perpetuat după evenimentele din decembrie 1989 s-a prăbușit la 1 iulie 1991, odată cu dispariția

³¹ „Comanda Forțelor Armate – declara Nicolae Ceaușescu – nu poate fi exercitată de nici un organ din afară; acesta constituie un atribut suveran al conducerii partidului și statului nostru”. Vezi: Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul desăvârșirii construcției socialiste*, vol. 3, Editura Politică, București, 1969, p. 366.

³² Organizația Tratatului de la Varșovia nu s-a autodizolvat, pur și simplu și-a încetat existența. Cuvântul „autodizolvare” nu a fost menționat în nici unul dintre documentele de constituire și de funcționare a acelei alianțe. Articolul 11 al Tratatului de la Varșovia este edificator în acest sens: „Prezentul tratat va rămâne în vigoare timp de 20 de ani. Pentru părțile contractante care cu un an înainte de expirarea acestui termen nu vor prezenta guvernului Republicii Populare Polone o declarație de denunțare a tratatului, el va rămâne în vigoare și în următorii zece ani. În cazul când în Europa va fi creat un sistem de securitate colectivă și va fi încheiat în acest scop un tratat general-european de securitate colectivă, lucru spre care părțile contractante vor tinde neîncetat, prezentul tratat își va pierde valabilitatea în ziua intrării în vigoare a Tratatului general-european (subl.n.)”. Vezi: „Scînteia”, anul XXIV, nr. 3284, duminică, 15 mai 1955.

Organizației Tratatului de la Varșovia.³³ În cazul în care Moscova nu ar fi decis ca alianța respectivă să-și înceteze existența³⁴, este foarte posibil ca noile autorități instalate la București în decembrie 1989 să fi urmat în continuare evoluția politică indicată de liderului sovietic Mihail Gorbaciov tuturor statelor comuniste europene aflate în sfera de influență a URSS. Pe plan internațional, România și-ar fi putut menține obiectivele politicii sale externe enunțate încă din aprilie 1964, precum și sistemul comunist de securitate națională, în timp ce pe plan intern s-ar fi aplicat modelele gorbacioviste ale Perestroikăi și Glasnostului, adaptate sau nu la structura, obiceiurile și mentalitățile națiunii române.

**Articol publicat în „Cetatea Bihariei. Revistă de cultură și istorie militară”,
seria a II – a, nr. 2/2004, p. 92 – 100.**

³³ Încetarea existenței Organizației Tratatului de la Varșovia se aseamănă, din punct de vedere al metodei folosite de diplomația sovietică, cu încetarea activității și „autodizolvarea” Cominternului în anul 1943.

³⁴ URSS a fost atât inițiatorul alcătuirii Organizației Tratatului de la Varșovia, cât și cel al încetării existenței acesteia, fapt ce evidențiază o dată în plus caracterul dictatorial pe care l-a avut politica externă a Uniunii Sovietice în cadrul relațiilor dintre statele membre ale Organizației Tratatului de la Varșovia.